

Spændingsfeltet mellem frihed og fællesskab

Af: *Ove Christensen*

"Frihed og ansvar" er en samling tekster, der fremstiller en lærerfaglighed spændt ud mellem hensynet til den enkeltes frihed og den enkeltes ansvarlighed. De bedste artikler i samlingen fastholder spændingen, så vibrationen mellem dem tvinger læseren til at tænke med.

Fakta

Titel

Frihed og ansvar

Pris

195

Den franske sociolog Emile Durkheim argumenterede imod en individorienteret forståelse af opdragelse og pædagogik. Ifølge ham er opdragelse først og fremmest et middel til at "forny samfundets eksistens", hvorfor pædagogikken først og fremmest må forstås inden for en sociologisk kontekst og ikke en psykologisk.

At pædagogik og opdragelse er midler til fornyelse af samfundet, gør dem komplicerede og gennemsyrlige dem med normativitet, "fordi det kræver, at opdrageren tager stilling til, hvilken fremtid der er mulig og ønskelig for samfundet som helhed". Både som forældre og som lærer og underviser står man med en række mulige fremtider i hånden, når man forholder sig til sin opgave.

Denne udlægning af såvel Durkheim som pædagogikkens grundvilkår er hentet fra Jette Steensen artikel "Frihed og ansvar i sociologisk lys", som afslutter antologien "Frihed og ansvar - i lærerens grundfaglighed".

De 13 artikler i bogen kommer omkring i de dimensioner, der kendetegner undervisningen i lærerens grundfaglighed på læreruddannelserne. Og selvom bogens temaer ikke slavisk følger opbygningen af faget, så behandles alle fagets dimensioner: dannelse, almen undervisningskompetence, elevens læring og udvikling og specialpædagogikken. Tanken med udgivelsen er, at den overordnede tematik med frihed og ansvar vil bidrage til en højere grad af sammenhæng mellem de forskellige dimensioner. Men det er faktisk som enkeltstående artikler, bogens styrker kommer til udtryk.

Eksempelvis er der glimrende og nuancerede refleksioner over dannelsestraditionen og den angelsaksiske uddannelsestradition i henholdsvis Torben Nørregaard Rasmussens og Merete Wibergs bidrag. Nørregaard behandler begrebet "handlekompetence". På meget begrænset plads lykkes det at fremstille handlekompetence ud fra Biestas ideer om blandt andet "subjektifikation", en begrebslig udfoldelse af begrebet "kritisk tænkning", inddragelse af betingelser for en herredømmefri, dialogisk tilgang til undervisningen, en fin gennemgang af handlekompetencens fire dimensioner (faglige, værdimæssige, sociale og personlige), betydningen af mening og meningsdannelse for læring og udvikling og endelig epokale nøgleproblemstillinger med inspiration fra Klafki.

Artiklen er en virkelig fin maggitering, der slår et slag for en pædagogik for empowerment af eleverne. "Handlekompetence indeholder en demokratisk, sociologisk fantasi og er udtryk for et ønske om at fremme en indsigt og et ansvar for noget, der også rækker ud over en selv og ens nærmeste".

Nørregaard Rasmussen fremstiller fint modsætningen mellem den enkeltes udvikling i fællesskab og omvendt i en mulig opposition til et fællesskab - en balancering mellem ansvar og frihed; mellem socialisation og subjektifikation.

Dette videreføres i Wibergs nuancerede redegørelse for forskellen mellem dannelsestraditionen og curriculumtraditionen med udgangspunkt i forståelsen af undervisning og læring.

Dannelsestraditionen med barnets modtagelighed for verden og dets selvvirksomhed i fællesskaber ser ganske vist ud til at være den foretrukne. Men Wiberg har samtidig et godt blik for nødvendigheden af "fokus på den enkelte elevs læreprocesser", der kan være en nødvendighed for at sikre, at barnet som voksen også får succes i forhold til uddannelse, arbejdsmarked og egen livssituation.

Line Møller Daugaards fremstilling af "Tosprogede elever og forældres investering i sprog - mellem frihed, ansvar, skyld og skam" tager polemisk udgangspunkt i den forestilling, at forældre med indvandrerbaggrund skal tale dansk med deres børn for at sikre bedre integration. Og hvis de ikke gør det, viser det, at de ikke er motiveret for integration. Dette kan give anledning til "sprogskam", der ud over at være urimeligt set fra et anerkendelsessynspunkt kan få både børn og voksne til at reagere kontraproduktivt med tilbagetrækning, og derved være med til at gøre integration mindre attraktivt.

Daugaard trækker på et begreb om "investering", når hun skal beskrive tosprogedes tilgang til det danske sprog og deres "modersmål". Det handler om deres deltagelsesmuligheder i forhold til sproglige, kulturelle fællesskaber og ikke om, at de skal vælge det ene sprog over det andet, som ligger i udskamningen af det ene sprog og dermed af en bestemt kulturel identitet.

Investeringsbegrebet har nogle fordele, der ikke kommer frem, hvis det udelukkende er et spørgsmål om tilstrækkelig eller manglende motivation for "at lære dansk". "Hvor motivation typisk ses som et binært træk, som det enkelte individ enten besidder eller ikke besidder, betegner investering en kompleks social proces", der blandt andet handler om elevens sociale identitet, der kan være ambivalent og flertydig.

Det er en meget fin artikelsamling, KvaN har udgivet, som jeg hermed kan anbefale, selvom der også er nogle artikler, der forekommer mindre gode og overbevisende, som når Jan Brødslev Olsen vil gøre Løgstrup til eksistentiaalist. Det er, når artiklerne lader spændingen mellem frihed og ansvar få lov at stå og vibrere og derved fremtvinger læserens (med)refleksion, at de lykkes - i hvert fald for denne anmelder. Og det lykkes heldigvis i de fleste tilfælde.

Vandkunsten 12, 1467 Kbh K,
tlf 3369 6300, folkeskolen@folkeskolen.dk